

Vojmir VINJA
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb

FRLÈSIJA (ARj 3,74)

Uz navođenje novih varijanti i značenja odbija se izvođenje *frlèsija* < tal. *irriflessione* i, zbog fonetskih i semantičkih razloga, predlaže se traženje izvorišta našoj riječi u novogrč. *παράλυσία* (grč. *παράλυσις*).

U ARj 3, 74 Pero Budmani ovako registrira lik *frlesija*:

frlèsija *f* nerazmišljenost, tal. *irriflessione*. U naše vrijeme u Dubrovniku; zove se tako i nerazmišljeno čeljade. U Vukovu rječniku stoji sa značenjem: nazeba velika i s dodatkom da se govori u Crnoj Gori. Isporedi *vrlesina*. — Nejasna je veza između dva značenja.

I Dragutin Parčić u svom *Rječniku hrvatsko-talijanskom* (Zadar ³1901, str. 159) navodi:

frlèsija *f* 1° *irriflessione*; 2° *cimurro*.

Petar Skok (ERHSJ 1, 531) pozna dubrovačko *frlòzija* u rečenici *ona je u frloziji 'izvan sebe'*, pa taj lik povezuje s Budmanievim *frlèsija*, ali isto tako povezuje i ondje zabilježena značenja 'nerazmišljenost', 'nerazmišljeno čeljade' sa značenjima iz Crne Gore 'nazeba velika', upućujući na varijantu iz Krivošija *vrlesina*. I, na kraju, uz oprezno »čini se da je latinizam«, uzima Budmanievu i Parčićevu oznaku semantizma za etimologiju, pa se tako mora zaključiti da je *frlèsija* nastalo iz tal. *irriflessione*.

Osamdesetak godina nakon Budmania na *vrlèsija/vrlesina* vraća se i J. Jedvaj u ARj 21, 520 (1974) navodeći značenje 'jaki nazeb, koji prouzrokuje, te voda udara na nos', ali riječi ne povezuje sa *frlèsija*.

Jednako postupa i *Речник Српске академије* (3, 63) s. v. *врлесија, врлесина*.

Izvođenje hrv. *frlèsija* iz tal. *irriflessione* nikako ne možemo prihvatiti u prvom redu zbog fonetskih razloga, to tim više što raspoložemo s korčulanskom potvrdom iz Smokvice *frlizija* i, što je isto tako važno, s blatskom varijantom *furlizija*, koju u svom *Rječniku blatskog govora hrvatskoga jezika* (Blato, 1988, str. 23) donosi Ante Bačić-Fratrić, naznačujući semantičku vrijednost 'putena, seksualna ludost', dok smo sami za smokvičko *frlizija* utvrdili značenje 'zaludenost, opsjednutost'.

Sve nas to vodi zaključku da navedeni likovi spadaju pod hiperonimsku vrijednost 'bolest', dok sva navedena značenja govore o znatnom stilističkom naboju koji povećava mogućnost fonetskog deformiranja višesložne riječi, a kako je ona, sudeći po geografskoj distribuciji (južna Dalmacija, Krivošije, Crna Gora), mogla poteći i iz grčke i iz latinske sfere, pomislili smo u prvom redu na mogućnost prilagodbe grčkog lika παράλυσις, odnosno na novogrčko παραλυσία, a toj je riječi pučko značenje 'Zügellosigkeit, unordentliches, zügelloses Leben, Liederlichkeit' (Jo. K. Mitsotakis, *Taschenwörterbuch der neugriechischen und deutschen Sprache*, Berlin, 1933, str. 662), naravno, uz učeno grč. 'Lähmung, Paralyse'. Andriotis u svom etimološkom rječniku (Ἑτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς, Θεσσαλονίκη, ³1983, str. 265) raščlanjuje παραλυσία na παρά-λυση + sufiks -ία.

Sada, kad nam se i značenje korčulanskih likova u potpunosti poklapa s pučkim grčkim, a izvođenje παραλυσία > *furlizija* nema nikakvih fonetskih zapreka, možemo tvrditi da naša riječ u zadnjoj liniji potječe iz prvotno grčkoga izvora, ali još ne možemo nedvojbeno utvrditi jezik iz kojega smo je neposredno preuzeli. Sličnih preobrazbi s donekle udaljenijim značenjem, ali uvijek iz semantičkog polja 'bolest', nalazimo i u romanskim jezicima. W. Meyer-Lübke (*Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, ³1935, br. 6227) u članku PARALYSIS (griech.) 'Lähmung' navodi starotal. *parlasía*, španj. *perlesía* 'Betäubung' (o ovom posljednjem v. Corominas-Pascual, *Diccionario crítico o etimológico castellano hispánico* 4495, a o tal. likovima Battisti-Alessio, *Dizionario etimologico italiano* 2788), dok je s romanskim potvrdama još bogatiji Wartburgov *Französisches etymologisches Wörterbuch* 7, 620, gdje se s pravom ukazuje da »die starke kontraktion, in der das wort schon von anfang an auftritt, zeigt, dass es schon lange auch in weitem kreisen gebräuchlich war«.

Na temelju iznesenih konstatacija možemo tvrditi da Skokovo uzimanje Budmanieve semantičke oznake za etimologiju, to jest tumačenje *frlèsija* < tal. *irriflessione*, valja otkloniti, a u našoj riječi i njezinim varijantama vidjeti nastavljanje grč. παράλυσία čije se značenje u pučkom grčkom jeziku u potpunosti podudara s našim korčulanskim vrijednostima.

FRLESIIJA (ARj 3, 74)

Résumé

On cherche à établir l'étymologie du mot ragusain *frlèsija* 'irreflexion' pour lequel Pero Budmani dans le *Dictionnaire de l'Académie de Zagreb* (3, 74) avait donné le sémantisme 'nerazmišljenost, it. irriflessione'. Skok (1, 531) a pris le mot *irriflessione* pour étymologie ce qui nous semble inacceptable vu que diverses variantes du mot sont vivantes de nos jours en Dalmatie et au Monténégro. La distribution géographique nous autorise à voir dans ce lexème un emprunt au n. grec παράλυσία 'Zügellosigkeit' d'autant plus que les variantes *frlizija* et *furlizija* attestées dans les villages de l'île de Korčula ont la même signification que le mot grec.